

MINTAQADA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

J.Q.Berdiyev

QarMII Biznes va innovatsion menejment
kafedrası katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7232976>

ARTICLE INFO

Received: 03rd October 2022

Accepted: 10th October 2022

Online: 19th October 2022

KEY WORDS

Kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, tadbirkorlik faoliyati, iqtisodiyot tarmoqlari, tadbirkorlik subyekti, xususiy mulk, mulkdor.

ABSTRACT

Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyati mintaqasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan hamda ushbu sohani takomillashtirishga qaratilgan takliflar berilgan.

Ma'lumki, mamlakatimizda barqaror iqtisodiy o'sish, aholi turmush farovonligi va aholi daromadlarini oshirish, ijobiy to'lov balansini ta'minlash, mamlakat eksport salohiyatini oshirish hamda import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'rni tobora ortib bormoqda. Bu borada bir qator ijobiy chora-tadbirlar amalga oshirildi. Xususan, ishlab chiqarish kuchlarini rivojlantirish va joylashtirish bo'yicha respublika va hududiy maqsadli dasturlari (kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, qishloq joylarida bandlik, energetika mustaqilligini ta'minlash va boshqalar) ishlab chiqildi va amalga oshirildi [2].

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bozor muhitiga tez moslasha olishi, bandlikni ta'minlash, daromadlarni shakllantirish va shu orqali aholi daromadlari tengsizligini yumshatish hamda o'rta mulkdorlar qatlamini qaror toptirishda turli afzalliklarga ega. Hamda mulkdor yoki

tadbirkorlarning xususiy shaxsiy mulkni ro'yobga chiqarishda xo'jalik yuritishning eng samarali shakli bo'lib hisoblanadi.

Ayniqsa, bugungi kunga kelib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasiga rivojlanishning yangi bosqichi xos bo'lmoqda. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning [taraqqiyot strategiyasini](#) amalga oshirish, shuningdek, inklyuziv va barqaror

iqtisodiy o'sishga erishish orqali kambag'allikni ikki barobarga qisqartirish, iqtisodiyotda raqobatni ta'minlash, tadbirkorlik subyektlariga teng sharoitlar yaratish, bozor munosabatlariga to'laqonli o'tishni jadallashtirish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, xususiy investitsiyalar hajmini keskin oshirish hamda biznes doiralarning ishonchini yanada mustahkamlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 8 aprelda PF-101-sonli "Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va xususiy sektorni rivojlantirish orqali

barqaror iqtisodiy o'sish uchun shart-sharoitlar yaratish borasidagi navbatdagi islohotlar to'g'risida"gi Farmoni qabul qilindi [4].

Mazkur islohotlar davlat siyosati doirasida tadbirkorlik faoliyatining erkinligini ta'minlashga qaratilgan. Shu bois, tadbirkorlik faoliyatining erkinligi, xususiy mulk dahlsizligini amalda ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalish bo'lib qoladi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasidan ham ma'lumki, turli mulk shakllariga asoslangan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining taraqqiyotida davlatning qo'llab-quvvatlashi tizimi yuqori bo'lib, ularning faoliyati xususiy mulkchilik shaklida amalga oshiriladi.

Ana shulardan kelib chiqib, respublikamizda ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishini rag'batlantirishga qaratilgan institusional va tarkibiy islohotlarni davom ettirish ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi. Respublikamizda iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini tashkil etish, bandlik muammosini hal etish, aholining daromadlari va farovonligini oshirishda tobora muhim o'rin tutayotgan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, ularni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda [3].

Bugungi kunda respublikamizda, ya'ni mintaqalarda tadbirkorlik subyektlarining huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha maxsus ta'sirchan tizimning yaratilishi ushbu faoliyat bilan keng shug'ullanish uchun zarur shart-sharoitlarni belgilaydi. Avvalo, davlat tomonidan tadbirkorlik subyektlarining huquq hamda qonuniy manfaatlarini muhofaza etish sharoitlari kuchaytirilmoqda va ularning faoliyatiga

davlat organlarining asossiz aralashuvining oldini olish ta'minlanmoqda. Hamda xususiy mulkning dahlsizligi ta'minlanib, huquqiy mexanizmlari yanada mustahkamlanmoqda va tadbirkorlik subyektlari huquqlarining ustuvorligi prinsipini ta'minlash choralari ko'rilmogda. Shular qatorida so'nggi yillarda xususiy mulk mavqeini oshirish va uni himoya qilish, ishbilarmonlik muhiti va biznes yuritish sharoitlarini yanada yaxshilashga qaratilgan O'zbekiston Respublikasining 25 ta qonunlari qabul qilinib, sohaga oid

idoraviy normativ-huquqiy baza ham qayta ko'rib chiqildi.

Shuni ta'kidlash kerakki, O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasida muhrlab qo'yilgan "Har bir shaxs mulkdor bo'lishga haqli" hamda "Xususiy mulk boshqa mulk shakllari kabi dahlsiz va davlat himoyasida" degan normalarni amalda ro'yobga chiqarish maqsadida yangi institut – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzurida Tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakil instituti ta'xis etildi [1]. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchilar uchun mavjud imkoniyatlar kengaytirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 5 maydagi PF-5037-sonli "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakili institutini ta'xis etish to'g'risida"gi Farmoni qabul qilinib, u asosida tadbirkorlarni huquq va manfaatlari samarali himoya qilinmoqda.

Farmonga asosan, tadbirkorlik subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish bo'yicha vakili institutining O'zbekiston Respublikasi

Prezidenti huzurida tashkil etilishi vakilning o'z faoliyatini mustaqil hamda davlat organlari, ularning mansabdor shaxslariga tobe bo'lmagan holda amalga oshirilishini kafolatlaydi. Hamda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, xo'jalik subyektlari huquq hamda qonuniy manfaatlarini muhofaza etish sohasida davlat siyosatini ro'yobga chiqarishda qatnashish, tadbirkorlarning huquq va qonuniy manfaatlariga rioya qilinishi yuzasidan nazoratni amalga oshirish, tadbirkorlikning rivojlanishini yanada rag'batlantirishga qaratilgan qonunchilikni takomillashtirish yuzasidan takliflar tayyorlash hamda boshqa vazifalarni amalga oshirish vakilning asosiy vazifalari va faoliyat yo'nalishlari sifatida belgilangan. Respublikamizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yirik tarmoq sifatida samarali rivojlanishi mavjud mintaqalarning iqtisodiy salohiyatiga bog'liq bo'lib, ushbu soha boshqa sohalarning keng taraqqiy qilishiga ham

imkon bermoqda. Jumladan, bir necha yillar davomida Xorazm viloyati mintaqasi iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning salmog'i ortgan. Xususan, ushbu soha orqali turli iqtisodiyot tarmoqlarida iqtisodiy faoliyat tashkil etilgan. YA'ni, uning subyektlari sifatida tashkil etilgan kichik korxonalar va mikrofirmalar savdoda 1845 tani, sanoatda 1090 tani, qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligida 636 tani, yashash va ovqatlanishda 325 tani, qurilishda 238 tani hamda tashish va saqlashda 174 tani tashkil etgan.

Shuningdek, Qashqadaryo viloyatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasi iqtisodiyot tarmoqlaridagi asosiy ko'rsatkichlari hajmini oshirishga ijobiy ta'sir qilgan. YA'ni, oxirgi besh yil ichida ushbu sohani tashkil qilish orqali turli iqtisodiyot tarmoqlarida mahsulot ishlab chiqarilgan yoki xizmat ko'rsatilgan.

1-jadval 2017-2021 yillarda Qashqadaryo viloyati iqtisodiyot tarmoqlarida ishlab chiqarilgan mahsulot yoki ko'rsatilgan xizmat hajmi, mlrd.so'mda [5]

Yillar	Sanoat	Qurilish	Savdo	Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	Xizmatlar
2017	1553,4	1107,9	3011,7	3759,0	2537,4
2018	1879,7	1546,3	3675,6	12524,1	3013,8
2019	3196,7	2437,2	5190,6	14336,9	3702,0
2020	2780,7	2763,3	6572,2	16084,7	4185,5
2021	3003,1	3726,0	9270,0	19218,6	5387,5

Jadvalga asosan, so'nggi 2021 yilda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasi orqali sanoatda 3003,1 mlrd so'mlik, qurilishda 3726,0 mlrd.so'mlik, savdoda 9297,0

mlrd.so'mlik, qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligida 19218,6 mlrd.so'mlik hajmda mahsulot ishlab chiqarilgan hamda

xizmatlarda 5387,5 mlrd.so'mlik hajmda xizmat ko'rsatilgan.

Mazkur imkoniyatlar viloyat miyoqsida tadbirkorlar va mulkdorlarning faoliyatini yanada yaxshilash uchun muhim yo'nalish sifatida qaralib, ularning natijasida mintaqa iqtisodiyotini barqaror sur'atlarda yanada yuksaltirish, o'rta mulkdorlar sinfini kengaytirish, ishsiz aholi uchun yangi ish o'rinlarini yaratish va ularning aholi daromadini oshirish muhim maqsad qilib belgilangan. Mavjud chora-tadbirlarni sohani jadal rivojlantirish borasida olib borilayotgan tizimli ishlarning namunasi bo'lib ham hisoblanadi.

Umuman olganda, Qashqadaryo viloyati mintaqasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun imkoniyatlar yetarli bo'lib, ushbu imkoniyatlarni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlardagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim, deb o'ylaymiz:

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni tezlashtiruvchi o'rta mulkdorlar sinfini yanada kengaytirish va ularning sonini oshirish;
- sohaning makroiqtisodiy beqarorlik, ishsizlik va taqchillik kabi iqtisodiy

muammolarni hal qilishga bo'lgan ta'sirini kuchaytirish;

- sog'lom raqobat muhitining yaratish orqali viloyat yalpi hududiy mahsulotning hajmini miqdor va sifat jihatidan o'sishini ta'minlash;
- ichki bozor uchun zarur bo'lgan tovar va xizmatni yaratish hamda ular bilan yetarli ta'minlash mexanizmini takomillashtirish;
- barcha ishsiz aholini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bilan shug'ullanishlariga qiziqtirish va ularni shu faoliyat bilan shug'ullanishlari orqali turmush darajasining o'sishiga erishish.

Darvoqe, viloyat miqyosida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat va jamoat taraqqiyoti, har bir insonning yuksalib borayotgan hayotiy ehtiyojlarini qondirishda muhim ahamiyatga ega. Bu borada uning jadal o'sishini ta'minlash siyosatini amalga oshirish orqali xususiy mulkni himoya qilish, ayrim ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish va investitsiya va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish masalalari ham bartaraf qilinadi.

References:

1. Mirziyoyev SH.M. Konstitutsiya - erkin va farovon hayotimiz, mamlakatimizni yanada taraqqiy ettirishning mustahkam poydevoridir. // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 25 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. Toshkent, 2018.
2. Rakhimov A. N., Makhmatkulov G. K., Rakhimov A. M. Construction of conometric models of development of services for the population in the region and forecasting them //The American Journal of Applied sciences. – 2021. – T. – T.
3. Berdiyev J. Q. Theoretical fundamentals of enterprise economic power //Academia Globe: Inderscience Research. – 2022. – T. 3. – №. 4. – C. 1-6.
4. Ergashev T. K., Berdiyev J. Q. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF USING MODERN MANAGEMENT METHODS IN THE HOTEL INDUSTRY //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 4. – C. 849-859.
5. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi